

Maisterit liikkeellä

Vuonna 2001 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden alueellinen liikkuvuus

ANTERO PUHAKKA – JUHANI RAUTOPURO – VISA TUOMINEN

Johdanto

Työelämän tarpeita palveleva koulutuspolitiikka on viimeaikaisissa puheenvuoroissa kääntynyt entistä alueellisempaan suuntaan siten, että suomalaisen yhteiskunnan alueellinen työmarkkinatilanne tulisi paremmin huomioida koulutuspaikoista päätettäessä. Keskustelun yhtenä lähtökohtana on se, että maan eri puolilla on ollut samaan aikaan työvoimapulaa ja toisaalla suurtyöttömyyttä. Tästä on tehty päätelmiä, että työvoimapulasta kärsiville alueille suunnataan lisää koulutusresursseja taantuvammilta alueilta. Ajattelua ollaan nyt entistä selvemmin ulottamassa myös yliopistokoulutukseen ja sen mitoitukseen (OM 2007). Muutos on merkittävä, sillä aiemmin yliopistojen on nähty palvelevan koko yhteiskunnan tarpeita.

Suomalaisessa yhteiskunnassa vannotaan entistä enemmän korkean osaamisen nimeen. Erilaisissa puheenvuoroissa ja ohjelmissa osaamistason nosto on nähty kansakunnan eloonjäämisen ehtona (mm. Hallitusohjelma 19.4.2007). Vain osaamistasoa nostamalla suomalaisen yhteiskunnan ajatellaan menestyvän avoimilla globaaleilla markkinoilla. Usko osaamisen merkitykseen näkyy myös suomalaisessa aluepolitiikassa. Erilaisia osaamiskeskuksia on pyritty vahvistamaan, jotta alueiden ja sitä myötä myös yhteiskunnan kilpailukyky vahvistuisi.

Alueelliset erot Suomessa ovat kuitenkin tosiasia. Alueita on helppo jakaa menestyjiin ja häviäjiin. Maan sisäisen muuttoliikkeen seurauksena osaaminen ja inhimillinen pääoma näyttävät kasautuvan alueellisesti (esim. Myrskylä 2006). Osaamisen keskittymisen kääntöpuolena on se,

että etenkin korkeasti koulutettujen muuttotappiosta kärsivien seutujen osaamistaso heikkenee suhteellisesti ja inhimillinen pääoma pienenee.

Yleensä maan sisäistä muuttoliikettä on tarkasteltu nettomuuttolukujen pohjalta, jolloin selvitetään alueiden tulo- ja lähtömuuttajien välistä erotusta tiettyä ajankohtana (esim. Myrskylä 2006; Peltonen 2004). Nettomuuttotutkimuksissa on huomattu, että osa yliopistopaikkakunnista menettää korkeasti koulutettuja vuodesta toiseen, ja tästä on tehty tulkinta, että kyseiset alueet kärsivät aivovuodosta.

Aivovuodosta voidaan toki puhua siinä mielessä, että näiltä alueilta muuttaa pois enemmän korkeasti koulutettuja kuin alueille vastaavan tasoisen koulutuksen suorittaneita muuttaa. Esimerkiksi äskettäisessä tutkimuksessa Joensuun ja Kuopion yliopiston valmistuneista havaitsimme noin seitsemän kymmenestä farmasian maisterin tutkinnon suorittaneesta työskentelevän viisi vuotta valmistumisensa jälkeen Itä-Suomen läänin ulkopuolella (Tuominen & al. 2008, 36). Voitaisiin siis väittää, että alue menettää muuttajien mukana paljon inhimillistä pääomaa ja että tällä olisi negatiivinen vaikutus alueen kehitykseen. Tällainen tulkinta aivovuodosta ei ole aluetarkastelun kannalta ongelmaton, sillä noin seitsemän kymmenestä farmasian maisteritutkinnon suorittaneesta oli myös tullut opiskelijaksi Itä-Suomen läänin ulkopuolelta (Ks. myös Kurikka 2008, 54–55).

Yliopistosta valmistumisen jälkeen alkava tarkastelu ei huomioi aiempaa historiaa ollenkaan, vaan tarkastelu alkaa vasta korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen. Valmistuneiden tulkitaan tällöin varsin yksioikoisesti olevan opiskelu-

alueidensa resursseja. Vaikka suomalainen yliopistolaitos on aluepoliittisten kehitysvaiheiden seurauksena hyvin hajanainen, on valtaosa Suomen alueista niin kunta-, työssäkäyntialue- kuin seutukuntatasolla ilman omaa yliopistoa. Myöskään kaikissa maakunnissa ei ole omaa yliopistoa, vaikka yliopistollista toimintaa kaikissa maakunnissa tällä hetkellä on. Suuri osa yliopistotutkinnon suorittavista joutuu siis muuttamaan koulutustuokseen.

Tarkasteltaessa muuttamista alueiden kannalta ja sen vaikutuksia alueiden menestykseen voitaisiin helposti päätyä tulokseen, jonka mukaan nuorten poismuuttaminen alueelta on ongelma. Aileen Stockdale (2006) toteaa kuitenkin, että nuorten muuttaminen alueelta pois hankkimaan lisäkoulutusta ei välttämättä ole ongelma. Jos alueella ei ole tarjolla koulutusmahdollisuuksia, eivät nuoret pysty siellä lisäämään omaa osaamispotentiaaliaan. Ongelma alueiden kannalta on sen sijaan se, että harvat palaavat takaisin, jolloin heidän koulutuksessa lisääntynyt inhimillinen pääomansa ei auta aluetta.

Tässä tutkimuksessa lähtökohdaksi otetaan aiemmista tutkimuksista poiketen alue ennen yliopistoon opiskelemaan tuloa ja tarkastellaan muuttamisia suhteessa alkuperäiseen asuinalueeseen. Yliopistopaikkakuntien vertailu olisi tästä näkökulmasta käsin perusteltua vain, jos kaikilla yliopistopaikkakunnilla opetettaisiin kaikkia aineita. Esimerkiksi lääkärin, psykologin tai erityisopettajan koulutuspaikkoja on vain tietyissä yliopistoissa ja koulutuspoliittisesti on ainakin tähän asti ajateltu, että työvoimaa koulutetaan koko valtakunnan alueelle. On yksioikoista olettaa, että jos vaikkapa kaikki psykologikoulutuksen suorittaneet eivät työllisty yliopiston sijaintiseutukunnan alueelle, olisi kysymyksessä alueellisesti ongelmallinen tilanne. Yksilön kannalta se sitä toki voi olla.

Rajaamme tarkastelun ylemmän korkeakoulututkimuksen suorittaneisiin. Selvitämme, millaisia muuttopolkuja vuonna 2001 valmistuneilla on ollut. Lähdemme tarkastelussa liikkeelle yliopisto-opiskelua edeltävästä ajasta, ja päätämme tarkastelun vuoden 2006 lokakuuhun, jolloin valmistumisesta oli kulunut noin viisi vuotta. Tarkastelemme läänitasoisia muuttopolkuja, jonka lisäksi käytämme mahdollisuuksien mukaan myös pienempiä alueyksiköitä, kuten maakuntia, työssäkäyntialueita ja kuntia. Yliopistokoulutuksen myötä kertyneen inhimillisen pääoman

hyödyntämiseen pohjautuvan tarkastelun vuoksi rajaamme tarkastelun pääasiallisesti työpaikkojen sijaintiin. Näin saamme selville, mitä aluetta korkeasti koulutetun osaamisanpanos hyödyttää. Eriytyisenä huomion kohteena on paluumuutto eli se, työskenteleekö valmistunut samalla alueella, josta hän aikanaan lähti opiskelemaan.

Korkeasti koulutettujen muuttaminen kirjallisuudessa

Tutkimusten perusteella tiedetään koulutustason vaikuttavan muuttoalttiuteen. Mitä korkeampi koulutus on suoritettuna, sitä todennäköisemmin muutetaan (Kodrzycki 2001; Aro 2007). Timo Aron (2007) mukaan korkean koulutusvarannon alueet houkuttelevat korkeasti koulutettuja muuttajia, kun matalamman koulutusvarannon omaavilla alueilla on käynnissä kamppailu alueelle kertyneen osaamisen säilyttämisestä. Perttu Vartiainen (1997) on todennut koulutuksen vaikuttavan siten, että mitä suuremmasta ja monipuolisemmasta paikkakunnasta on kyse, sitä enemmän hyvin koulutettuja muuttaa seudulle. Jari Ritsilä ja Mika Haapanen (2003) ovat huomanneet, että Suomessa korkea-asteen tutkinnon suorittaneet siirtyvät muita todennäköisemmin maaseuduilta ja taajaan asutuilta seuduilta kaupunkeihin asumaan. Selityksenä tälle he pitävät kaupunkiseutujen parempia työllistymismahdollisuuksia sekä runsaampia mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen sekä harrastamiseen.

Steven Garasky (2002) on todennut, että muuttopäätösprosessi on teoreettisesti monimutkainen. Uusklassinen talousteoria olettaa, että ihmiset muuttavat punnittuaan eri paikkojen taloudellisia vaihtoehtoja ja yksilöt valitsevat paikan, joka optimoi heidän materiaalsen hyvinvointinsa. Demografisten työntö-veto-mallien mukaan yksilöitä työntävät alueen heikkeneminen ja puolestaan vetävät alueet, jotka ovat menestyviä. Inhimillisen pääoman mallit olettavat, että ne, joilla on eniten sosiaalisia ja taloudellisia resursseja, muuttavat todennäköisimmin, koska he siten pystyvät parantamaan omaa tilannettaan (Reisinger 2003).

Ylanda Kodrzycki (2000) pitää yhtenä keskeisenä muuttoon vaikuttavana tekijänä sellaisten työpaikkojen olemassaoloa, jossa koulutetut voivat hyödyntää yliopistoissa oppimiaan tietoja ja taitoja. Hän nostaa esiin kuitenkin myös korkeas-

ti koulutettujen menneisyyteen liittyvät asiat, kuten asumishistorian, jonka kautta on syntynyt siteitä tiettyihin alueisiin. Kokonaan uudelle alueelle muuttavat ovat usein työpaikkojen perässä muuttajia, jolloin tulevaisuuden odotukset määrittävät muuttoa. Jeffrey Yankowin (2003) mukaan korkeasti koulutetut suhtautuvatkin muuttamiseen ja sen aiheuttamiin kustannuksiin investointeina, jotka maksavat itsensä takaisin tulevaisuuden korkeampina tuottoina.

Tutkimuksissa on kuitenkin myös havaittu, että aiempi muuttohistoria selittää merkittävällä tavalla myöhempiä muuttamisia (Kodrzycki 2001; Reisinger 2003). Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa huomattiin, että viisi vuotta valmistumisen jälkeen 30 prosenttia nuorista asui eri osavaltiossa, kuin siinä, jossa he olivat käyneet yliopistonsa. Jos oli mennyt oman osavaltion ulkopuoliseen yliopistoon, oli 54 prosenttia todennäköisemmin muuttanut viisi vuotta valmistumisensa jälkeen pois osavaltiosta kuin henkilö, joka kävi yliopiston omassa osavaltiossaan. (Kodrzycki 2001). Garasky (2002) huomasi, että maaseudulla asuneet nuoret muuttivat yliopiston jälkeen selvästi useammin pois omasta osavaltiostaan kuin kaupungeissa asuvat nuoret.

Jeremiah Allen (2003) raportoi, että alkuperäisistä muuttajista peräti kolme neljästä muuttaa uudelleen, ja näistä uusista muutoista noin kolmasosa olisi paluumuuttoja, jotka suuntautuvat alueelle, josta ensimmäinen muutto oli tehty. Skotlannin maaseutualueilta opiskelemaan läheneitä ja heidän muuttokäyttäytymistään tutkittuaan Stockdale (2006) totesi paluumuuton todennäköisyyden lisääntyvän, jos maaseudulle voidaan luoda työllistymismahdollisuuksia, joissa yksilöt voivat hyödyntää hankkimiaan tietoja ja taitoja.

Jotta yksilö ja myös yhteiskunta hyötyisi eniten investomisesta koulutukseen, tulisi valmistuneiden työllistyä tehtäviin, joissa he voivat käyttää hyväkseen yliopistossa oppimiaan tietoja ja taitoja. Työmarkkinoiden jakautumista korkean osaamistason alueisiin ja matalamman osaamistason alueisiin voitaneen pitää yhtenä syynä korkeasti koulutettujen keskittymiseen tietyille alueille (Kotiranta 2005).

Työpaikkojen saatavuus ratkaisee Anssi Paasivirran (2001) mukaan Suomessakin muuttoliikkeen määrän ja suuntautumisen. Suomalaisen muuton taloudellinen perusta merkitsee sitä, että maassamuuttoon voidaan ensi sijassa vaikut-

taa muuttamalla alueiden edellytyksiä luoda työpaikkoja ja erityisesti kiinnostavia hyvin palkattuja työpaikkoja sekä kouluttautumismahdollisuuksia (Vihriälä 2001). Mikko Kotiranta (2005) pitää pitkään jatkunutta osaajien keskittymistä kasvukeskuksiin kehitysalueiden kannalta huolestuttavana ilmiönä. Kun korkeasti koulutettu henkilö muuttaa taloudellisesti menestyvälle alueelle, heikommin menestyvien alueiden kehityspotentiaali heikkenee. Tämä johtuu osaltaan siitä, että väestön lukumäärä alueella vähenee, mutta myös siitä, että korkeasti koulutettujen muuttajien mukana alueet menettävät paljon inhimillistä pääomaa.

Tutkimustehtävä ja aineisto

Tässä tutkimuksessa selvitetään korkeasti koulutettujen alueellista liikkuvuutta vuonna 2001 eri yliopistoista ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilta saatujen tietojen avulla. Aineistomme koostuu 14 monialaisen yliopiston tai tiedekorkeakoulun (HY, JY, OY, JoY, KY, TY, TaY, ÅA, VY, LY, LTY, HKKK, SHH, TuKKK) valmistuneista, jotka ovat vastanneet Suomen akateemisten rekryointipalvelujen Aarresaari-verkoston uraseurantakyselyyn. Uraseurantamalli pohjautuu osin vuosina 2000–2002 toteutettuun, AKAVAn Laaser-projektin (Suutari 2003) pohjalta työstettyyn kyselylomakkeeseen. Vuonna 2001 valmistuneiden tuloksia viisi vuotta valmistumisen jälkeen ovat raportoineet jo aiemmin eri näkökulmista Juhani Rautopuro ja kumppanit (2008) sekä Juha Sainio (2008).

Tämä tutkimus kohdistui vuonna 2001 valmistuneisiin. Aineisto on kerätty syksyllä 2006 pääasiassa postitse, sillä verkkovastausvaihtoehtoa käytti vain joka kymmenes vastaaja. Aineistossa on kaikkiaan 5 791 ylemmän korkeakoulututkinnon ja 454 alemman korkeakoulututkinnon suorittaneen tiedot. Tässä tutkimuksessa analysoimme kuitenkin vain ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Koko aineiston vastausprosentti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla oli 60 prosenttia, jota on pidettävä hyvänä. Miesten vastausprosentti oli 53 ja naisten selkeästi korkeampi 63. Yliopistokohtaiset vastausprosentit vaihtelivat melkoisesti. Alimmat vastausprosentit olivat Svenska Handelshögskolanissa (36 %) ja Helsingin kauppakorkeakoulussa (49 %). Aktiivisimmin vastasivat puolestaan Joensuun (68 %) ja

Kuopion (69 %) yliopistoista valmistuneet. Koska tarkoituksena on luoda kuva yhden vuosikohortin liikkumisesta, emmekä ole kiinnostuneita yliopistojen keskinäisestä vertailusta, ei vastausprosenttien vaihtelu ole suuri ongelma, sillä edellä mainittua kahta kauppakorkeakoulua lukuun ottamatta kaikista muista yliopistoista yli puolet valmistuneista vastasi kyselyyn.

Tutkimuksessa etsitään vastausta kysymykseen, millaista on ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden työperustainen alueellinen liikkuvuus. Tarkastelun peruslähtökohtana on käsitys yliopistokoulutuksen inhimillistä pääomaa lisäävästä vaikutuksesta. Aluetarkastelussa selvitetään, miten hyvin valmistuneet hyödyttävät sitä aluetta, jossa he asuivat ennen opintojaan. Koulutus nähdään investointina tulevaisuuteen, ja tutkimuksessa tarkastellaan palaavatko valmistuneet entisille alueilleen. Alueiden kannalta hyödyttäminen nähdään tässä työllistymisenä, mahdolliset muut yliopistokoulutuksen positiiviset vaikutukset alueiden menestymiselle jätetään huomiotta.

Tarkastelun pohjana on valmistuneiden asuinpaikkakunta ennen yliopisto-opiskelun aloittamista. Aluetarkastelun perusyksikkönä käytetään lääniniä. Tämän lisäksi muuttamista tarkastellaan pienempiä alueyksiköitä käyttäen. Kaikki alueluokittelut on tehty Tilastokeskuksen luokitusten, syyskuun 2007 tilanteen mukaisesti (Tilastokeskus 2007). Ennen opiskelua olleeseen asuinpaikkaan peilataan niin opiskelupaikkaa, ensimmäisen työpaikan sijaintia kuin myös viisi vuotta valmistumisen jälkeen olleen työpaikan sijaintia. Omana erityiskysymyksenä tarkastelemme myös alkuperäisen asuinkunnan tilastollisen kuntaryhmittymisen (kaupunkimainen, taajaan asuttu, maaseutumainen) mukaista tilannetta.

Liikkuvuutta selvitimme neljässä tarkasteluajankohdassa. Näistä tarkastelukohdista ajallisesti kiinteitä ovat vuoden 2006 lokakuun työtilanne sekä vuonna 2001 tapahtunut valmistuminen tietystä yliopistosta. Sen sijaan opiskelua edeltäneen asuinpaikan sekä ensimmäisen valmistumisen jälkeisen työpaikan sijaintipaikan ajankohdista vaihtelee. Tässä tutkimuksessa emme kuitenkaan ole kiinnostuneita tiettyjen vuosien välisistä muutoksista vaan muutoksista eri valmistumiseen liittyvien vaiheiden välillä. Aluetarkastelussa tutkimme 1) asuinpaikkaa ennen opiskelua, 2) yliopiston sijaintipaikkaa, 3) ensimmäisen työpaikan sijaintipaikkaa sekä 4) työpaikan sijaintipaikkaa viisi vuotta valmistumisen jälkeen. Mo-

nilla yliopistoilla on sivutoimipisteitä eri paikkakunnilla, mutta aineistossa suurimmassa osassa yliopistoja näitä tietoja ei ollut kysytty, joten tarkemmin yliopistopaikkakuntaan emme pysty aineistolla pureutumaan, ja tarkastelu tapahtuikin läänikohtaisena. Myös muissa tarkastelukohdissa pitäydymme pääasiassa läänitasolla.

Analysoimme muuttamista myös luomiemme läänitasoisten muuttoluokittelujen kautta. Analyysissa mukana ovat tällöin vain vastaushetkellä töissä olleet, joiden voidaan ajatella työssä olonsa vuoksi hyödyttävän aluetta. Lääni tarkoittaa tällöin työlääniniä, joka ei välttämättä ole sama kuin asuinlääni. Oma luokittelumme on Kodrzyckia (2000) mukaillen seuraava:

- 1) Pysyjät, jotka ovat opiskelleet omissa läänissä olleessa yliopistossa ja jotka ovat viisi vuotta valmistumisensa jälkeen töissä samassa läänissä.
- 2) Palaajat, joka opiskelivat toisen läänin alueella sijaitsevassa yliopistossa, mutta työskentelevät vastaushetkellä entisessä kotiläänissään.
- 3) Lähtijät, joka opiskelivat oman lääninsä yliopistossa, mutta ovat viisi vuotta myöhemmin työllistyneet toisen läänin alueelle.
- 4) Opiskelumuuttajat, joka opiskelivat eri läänin yliopistossa ja työskentelevät nyt opiskeluläänissään sekä
- 5) Toistuvaismuuttajat, joka opiskelivat eri läänissä ja työskentelevät nyt muussa kuin alkuperäisessä tai opiskeluläänissään.

Aineiston analysoinnissa on käytetty pääasiassa kuvailevia tilastollisia menetelmiä, kuten frekvenssi- ja prosenttijakaumia ja graafisia esityksiä. Tutkittavien ominaisuuksien keskinäisiä riippuvuuksia on tarkasteltu ristiintaulukoinneilla sekä niihin liittyvillä khiin neliö -testeillä sekä prosenttiosuus- ja residuaalitarkasteluilla.

Tulokset

Aineistossamme olevat yliopistot jakautuvat läänittäin siten, että Etelä-Suomen läänissä sijaitsee neljä, Länsi-Suomen läänissä kuusi, Itä-Suomen läänissä kaksi ja Oulun ja Lapin läänissä molemmissa yksi yliopisto. Etelä-Suomen läänin yliopistoissa on mahdollista opiskella 14:ää, Länsi-Suomessa 12:ta, Itä-Suomessa kymmentä, Oulussa kahdeksaa ja Lapissa neljää koulutusala.

Taulukossa 1 kuvataan ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittumista eri lääneihin ennen opiskelua, opiskeluaikana, ensimmäisessä työsuhteessaan ja nykyisessä työsuhteessaan. Nykyisen työpaikan läänin puuttuvan tiedon suurehko osuus (12 %) selittyy sillä, että tarkastelu on sidottu syksyn 2006 tilanteeseen ja esimerkiksi perhevapailla oli tuolloin joka kymmenes vastaaja. Ensimmäinen työpaikka puolestaan viittaa siihen työpaikkaan, jonka ylempään korkeakoulututkinnon suorittanut on saanut jossain vaiheessa tämän viisivuotisen tarkasteluperiodin aikana. Ahvenanmaan alueelta alun perin opiskelemaan tulleista kyselyyn vastasi vain yhdeksän henkilöä, joista viisi henkilöä oli opiskellut Länsi-Suomen läänin alueella ja neljä Etelä-Suomen läänissä. Vähäisen vastaajamäärän vuoksi ahvenanmaalaisien tietoja ei jatkossa erikseen tarkastella, mutta he ovat mukana ”kaikki” osuudessa.

Tässä lähes 5 800 ylempään korkeakoulututkinnon suorittanutta käsittävässä aineistossa Länsi-Suomen lääni on selkeä muuttovoittaja opiskelupaikan mukaan tarkasteltuna. Läänin alueella on suorittanut opintonsa lähes kymmenen prosenttiyksikköä suurempi osuus kuin minkä verran siellä ennen opintoja on asunut. Työllistymisen suhteen Etelä-Suomen lääni puolestaan eroaa sel-

västi muista lääneistä. Työpaikan löytyminen Etelä-Suomen läänistä näkyy jo ensimmäisen työpaikan osalta. Muiden läänien yliopistot kouluttavat siten työvoimaa Etelä-Suomen tarpeisiin. Kyseilyn vastaushetkellä 42 prosentilla kaikista vastaajista työpaikka sijaitsi Etelä-Suomen läänissä, kun opiskelijaksi Etelä-Suomen läänin alueelta oli tullut 34 prosenttia vastanneista.

Opiskelulääni

Valtaosa valmistuneista (62 %) on opiskellut yliopistossa, joka sijaitsee samassa läänissä, jossa he olivat asuneet välittömästi ennen yliopisto-opintoja. Miesten ja naisten välillä ei havaittu eroja entisen asuinläänin alueella opiskelussa. Länsi-Suomen läänin merkitys opiskelulääninä käy hyvin ilmi taulukosta 2. Ainoastaan Lapin läänistä tulleille Länsi-Suomi ei ollut toiseksi yleisin opiskelulääni. Tämä asiayhteys on tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,000$). Lapin lääni näyttäisikin poikkeavan merkittävästi muista siten, että Lapin läänistä opiskelemaan tulleista vain reilu neljännes (28 %) oli valinnut opinahjokseen omassa läänissään sijaitsevan yliopiston. Esimerkiksi länsisuomalaisista saman valinnan oli tehnyt kolme nel-

Taulukko 1. Vastanneiden sijoittuminen lääneihin eri ajankohtina, % (n = 5 791)

	Alkuperäinen	Opiskelu	1. työ	Nykyinen työ
Etelä-Suomi	34	32	46	42
Länsi-Suomi	34	43	30	26
Itä-Suomi	14	12	9	8
Oulu	10	10	9	7
Lappi	4	3	2	2
Ulkomaat			2	3
Vastanneet	96	100	98	88
Puuttuu	4	0	2	12

Taulukko 2. Opiskeluläänit suhteessa aiempaan asuinlääniiin, %

Aiempi asuinlääni	Yliopiston sijaintilääni					
	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi	Yhteensä
Etelä-Suomi, n = 1 969	64	26	7	2	1	100
Länsi-Suomi, n = 1 990	14	76	5	5	1	100
Itä-Suomi, n = 791	21	30	43	5	1	100
Oulu, n = 557	9	23	8	52	8	100
Lappi, n = 253	8	14	6	45	28	100
Kaikki, n = 5 569	32	43	11	10	3	100

jästä (76 %). Tämä selittyy osittain yliopistojen koulutustarjonnalla. Tarkasteltaessa Lapin läänin alueella alun perin asuneiden hakeutumista koulutukseen huomataan, että jos koulutusala oli ollut tarjolla Lapin yliopistossa, oli sitä sinne myös tultu ensisijaisesti opiskelemaan. Esimerkiksi Lapin läänissä asuneista yhteiskuntatieteilijöistä yli 60 prosenttia oli opiskellut Rovaniemellä. Vähintään samankaltaiset osuudet olivat myös muilla koulutusaloilla, joita Lapissa oli tarjolla.

Koska yliopistopaikkakunnilla opiskellaan eri koulutusaloja, voidaan pohtia, onko nettomuutotutkimusten huomio siitä, että tietyiltä yliopistopaikkakunnilta muuttaa pois paljon korkeasti koulutettuja, todellinen ongelma. Ei liene yhteiskunnan kannalta kovinkaan tarkoituksenmukaista, että hammaslääkäreitä löytyisi vain Helsingin, Turun tai Oulun seuduilta. Näkemyksemme mukaan Suomessa ainakin tähän asti ollut linja, jossa yliopistot kouluttavat ihmisiä koko maan tarpeisiin, on edelleen perusteltu.

Anssi Paasivirta (2001) on todennut, että vain muutama korkeakoulu on onnistunut luomaan ympäristöönsä työpaikkakasvua. Havainto pitää paikkansa. Lienee kuitenkin selvää, että eri koulutusaloilta valmistuneiden suhteen on eroja siinä, millaiset ovat tosiasialliset mahdollisuudet luoda uusia työpaikkoja. Esimerkiksi opettajan koulutuksen suorittaneiden tosiasialliset mahdollisuudet perustaa sankoin joukoin menestyviä koulutuspalveluja tarjoavia yrityksiä yliopistoseudulleen lienevät varsin rajalliset. Jos uusien työpaikkojen luomista, teknisiä innovaatioita tai muuta suoraa talouselämän hyödyttämistä pidetään yliopistojen alueellisen sijainnin keskeisinä tuotteina, se kaventaa merkittävästi sitä sivistysroolia, joka yliopistolla perinteisesti on ollut.

Ensimmäinen työpaikka

Ensi silmäyksellä näyttää siltä, että ensimmäinen työpaikka löytyy valtaosalle (66 %) yliopistoläänin alueelta. Läänien väliset erot ovat kuitenkin suuret ja tilastollisesti merkitsevät ($p = 0,000$). Lapin läänissä opiskelleissa joka kolmas (34 %) työllistyi opiskelulääniinsä, Etelä-Suomen läänissä vastaava onnistui 85 prosentille. Kyse lieneekin enemmän tarjolla olevista työmahdollisuuksista kuin siitä, että jäätäisiin valmistumisen jälkeen automaattisesti opiskelupaikkakunnalle.

Kuva ensimmäisen työpaikan ja yliopistolä-

nin suhteesta monipuolistuu, kun mukaan tarkasteluun otetaan se, onko opiskelu tapahtunut omassa läänissä vai onko muutettu opiskelemaan toiseen lääniin. Tarkoitamme tässä muuttamisella pelkästään sitä, että ennen opintoja oleva asuinlääni ja yliopiston sijaintilääni eivät ole samoja. Meillä ei ole käytössä tietoja siitä, onko opiskelija muuttanut virallisesti myös asumaan opiskelupaikkakunnalle.

Omassa kotiläänissä opiskelleista 80 prosenttia oli työllistynyt valmistumisensa jälkeen ensimmäisen kerran yliopistolääninsä alueelle. Opiskelun vuoksi muuttaneista vain 43 prosentilla ensimmäinen työpaikka sijaitsi opiskeluläänin alueella. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,000$). Koko aineistossa ei miesten ja naisten välillä ole tilastollisesti merkitseviä eroja, mutta omassa yliopistoläänissä opiskelun suhteen eroja on havaittavissa ($p = 0,000$). Kotilääninsä yliopistossa opiskelleista miehistä lähes puolet (49 %) on työllistynyt ensimmäisen kerran opiskelulääninsä, kun naisten osuus oli 41 prosenttia.

Opiskelunsa vuoksi muuttaneilla yli puolella ensimmäisen työpaikan sijaintilääni on siis muualla kuin yliopiston sijaintiläänissä. Tämä korostaa entisestään sitä, että opiskelupaikka ei niin voimakkaasti sitouta alueeseen, kuin mitä aluetarkasteluissa usein oletetaan. Muulla paikkakunnalla opiskelu on investoimista omaan tulevaisuuteen, ei välttämättä pysyvää siirtymistä opiskelupaikkakunnalle. Asia näkyy selvästi taulukosta 3, jossa tarkastellaan yliopistoläänisiin työllistymistä suhteessa omassa läänissä opiskeluun ensimmäisessä valmistumisen jälkeisessä työpaikassa. Läänien väliset erot ovat molemmissa suhteissa erittäin suuria ja tilastollisesti merkitseviä ($p = 0,000$).

Taulukko 3 kertoo koruttomasti sen, miten työmahdollisuudet jakautuvat. Etenkin Lapin, Itä-Suomen ja ehkä jossain määrin yllätyksellisesti myös Länsi-Suomen läänin osalta muualta opiskelemaan tulleiden ensimmäinen valmistumisen jälkeinen työpaikka löytyy opiskeluläänin ulkopuolelta. Lappiin opiskelemaan muuttaneista ensimmäisen työpaikkansa on löytänyt Lapin läänistä joka kymmenes. Samaan aikaan Etelä-Suomen lääniin opiskelunsa vuoksi muuttaneista ensimmäisen työpaikkansa opiskeluläänistään oli löytänyt kaksi kolmesta valmistuneesta. Sen sijaan Lapin läänissä alun perin asuneista ja siellä opiskelleista reilut kuusi kymmenestä (62 %) oli sinne ensimmäisen kerran valmistuttuaan työllis-

tynyt, kun Etelä-Suomen läänin osalta prosenttiosuus on peräti 93.

Viisi vuotta myöhemmin

Viisi vuotta valmistumisen jälkeen voidaan jo puhua työuran vakiintumisesta (Suutari 2003). Lähes kaksi kolmesta valmistuneesta (64 %) oli työllistynyt entisen asuinlääniinsä alueelle, mutta läänikohtaiset erot ovat erittäin suuret ja tilastollisesti merkitsevät ($p = 0,000$). Taulukosta 4 havaitaan, että Lapin (29 %) ja Itä-Suomen (44 %) läänien osalta tilanne vaikuttaa vähintäänkin haasteelliselta, eikä Oulun lääniinkään ole työllistynyt kuin joka toinen (51 %).

Kansainvälisessä CHEERS-projektissa (Moscati & Rostan 2007) tarkasteltiin alueellista liikkuvuutta siten, että verrattiin ennen opiskelua ollutta asuinlääniä työllistyneiden asuinlääniin neljä vuotta valmistumisen jälkeen. Suomalaisten valmistuneiden osalta huomattiin, että miehistä 38 prosenttia ja naisista 39 prosenttia asui neljä vuotta valmistumisensa jälkeen eri läänissä, kuin jossa oli asunut välittömästi ennen opiskelua. Omassa aineistossamme miehistä 38 prosenttia ja naisista 35 prosenttia oli töissä eri läänissä, kuin jossa asui ennen opiskelemaan tuloaan. Korkeasti koulutettujen alueuskollisuudessa (kuvio 1) on kiinnostavaa se, että viisi vuotta valmistumisen jälkeen lähes puolet (45 %) on kuitenkin töissä samalla työssäkäyntialueella, kuin jossa he asuivat ennen opintojen aloittamistaan, ja samassa kunnassakin noin joka neljäs (26 %).

Mahdollisuus työllistyä entiselle asuinalueelle näyttää liittyvän entisen asuinalueen kuntatyyppiin (taulukko 5). Samaan kuntaan työllistymisessä ovat muut kuin kaupunkimaiset kunnat vaikeuksissa. Kaupunkimaisissa kunnissa asuneista joka kolmas (33 %) on työllistynyt samaan kuntaan, jossa asui ennen opintojaan. Taajaan asutuissa kunnissa ennen opiskeluaan asuneista vain joka kymmenes ja maaseutumaisissa kunnissa joka kahdeksas (12 %) oli löytänyt työpaikkansa entisestä kunnastaan. Entiselle työssäkäyntialueelle työllistyminen on kuitenkin jo yleisempää myös maaseutumaisten ja taajaan asuttujen kuntien osalta, ja prosenttiosuus kasvaa suurempiin luokitteluyksikköihin mentäessä. Esimerkiksi alun perin maaseutumaisissa kunnissa asuneista 27 prosenttia oli työllistynyt sille työssäkäyntialueelle, josta oli opiskelijaksi lähtenyt, entisen maa-

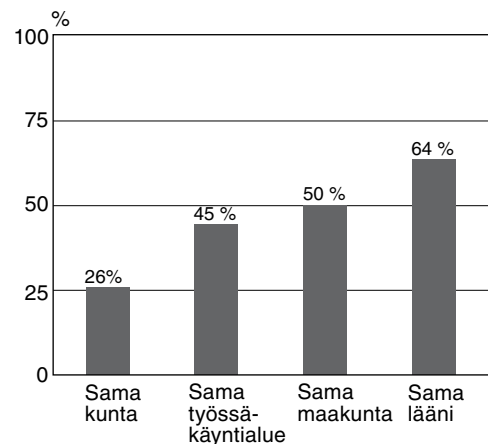
Taulukko 3. Ensimmäisen työpaikan sijaitseminen opiskeluläänissä suhteessa omassa läänissä opiskeluun sekä yliopiston sijaintiin

	Yliopistolääni	1. työpaikka yliopistoläänissä, %
Oma lääni	Etelä-Suomi, n = 1 236	93
	Länsi-Suomi, n = 1 486	72
	Itä-Suomi, n = 323	74
	Oulu, n = 284	74
	Lappi, n = 66	62
Muuttolääni	Etelä-Suomi, n = 511	66
	Länsi-Suomi, n = 914	37
	Itä-Suomi, n = 284	25
	Oulu, n = 275	55
	Lappi, n = 94	10

Taulukko 4. Entiseen asuinlääniin työllistyneet lääneittäin viisi vuotta myöhemmin

Lääni	%
Etelä-Suomi, n = 1 664	83
Länsi-Suomi, n = 1 734	62
Itä-Suomi, n = 695	44
Oulu, n = 491	51
Lappi, n = 223	29
Kaikki, n = 4 816	64

Kuvio 1. Työllistyminen entiselle alueelle viisi vuotta valmistumisen jälkeen eri alueluokitteluissa



kunnan alueelle jo 38 prosenttia ja saman läänin alueelle jo yli puolet (54 %). Osuus on kuitenkin

Taulukko 5. Asuinkuntatyyppi ennen ja vastaushetken työpaikan sijaintipaikka eri alueluokituksissa, %

Kuntatyyppi	entinen kunta	entinen työssäkäyntialue	entinen maakunta	entinen lääni
Kaupunkimaiset kunnat, n = 3 289	33	52	55	66
Taajaan asutut kunnat, n = 745	10	32	43	62
Maaseutumaiset kunnat, n = 782	12	27	38	54

tilastollisen kuntaryhmituksen mukaisessa vertailussa alin, mikä käytännössä tarkoittaa, että maaseudulta lähteneet opiskelijat työskentelevät viisi vuotta valmistumisensa jälkeen muita useammin oman entisen asuinlääniensä ulkopuolella.

Alueiden osaamisen kannalta suuralue-/ (lääni-)tasolla ei alueiden tarvitse olla kovinkaan huolissaan aivokadosta tai siitä, että koulutuksen myötä tapahtuva inhimillisen pääoman lisääntyminen ei hyödyttäisi aluetta. Mitä pienempiä alueyksiköitä tarkastellaan, sitä ongelmallisemmaksi asia muodostuu. Ongelma kulminoituu etenkin maaseutumaisiin ja taajaan asuttuihin kuntiin ja niiden mahdollisuuksiin työllistää ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita alueellaan. On muistettava, että tarkastelussamme kyse on nimenomaan työllistymismahdollisuuksista. Kahden yliopiston osalta puuttuivat tiedot nykyisestä asuinpaikasta, eikä asuinpaikkatarkastelua koko aineiston pohjalta voida tehdä.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden mahdollisuudet löytää töitä ovat voimakkaasti kaupunkipainotteisia. Ennen opiskelua kaupungeissa asui 68 prosenttia nuorista, mutta viisi vuotta valmistumisesta jo 82 prosentilla työpaikka sijaitsi kaupungissa. Ennen opiskeluaan joka kuudes (16 %) asui maaseudulla, viisi vuotta valmistumisesta vain joka kahdestoista (8 %) nuori oli löytänyt työpaikkansa maaseutumaisista kunnista. Samankaltainen oli suhde myös taajaan asutuissa kunnissa, ennen opiskelua 16 prosenttia nuorista asui niissä, ja vain seitsemällä prosentilla oli opiskelujen jälkeen työpaikka taajaan asutuissa kunnissa. Havainto tukee huomioita inhimillisen pääoman keskittymisestä kaupunkimaisille seuduille (Ritsilä & Haapanen 2003; Tuominen & al. 2008). Erot yliopistojen välillä valmistuneiden kaupungistumisessa ovat kuitenkin epäilemättä suuret. Olemme toisessa tutkimuksessa selvittäneet Joensuu yliopiston osalta valmistuneiden asuinpaik-

koja ja huomanneet esimerkiksi, että kun ennen opiskelua kaupunkimaisissa kunnissa asui hieman yli puolet eli 56 prosenttia nuorista, niin jo vuosi valmistumisen jälkeen kolme neljästä (75 %) asui kaupungeissa (Puhakka & al. 2007).

Työnantajasektorit ovat jakautuneet voimakkaasti kuntatyyppien mukaisesti. Maaseutumaisien ja taajaan asuttujen kuntien työnantajat ovat leimallisesti julkisen sektorin edustajia. Kyselyn tietojen perusteella peräti kolme neljästä näihin kuntiin työllistyneistä työskentelee julkisen sektorin palveluksessa. Kaupunkimaisissa kunnissakin julkinen sektori on tärkein työllistäjä, sillä puolet vastanneista työskenteli sen palveluksessa. Julkisen sektorin näin merkittävä osuus ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistäjänä tekee tulevaisuuden aluekehityksen erittäin mielenkiintoiseksi. Paineet yksityisen sektorin noususta entistä merkittävämmäksi työllistäjäksi ovat selvästi luettavissa niin valtionhallinnon kuin kunnallisenkin puolen linjauksista. Tällä hetkellä korkeasti koulutetut hyödyttävät vielä suhteellisen hyvin entistä aluettaan, mutta mikä tilanne on tulevaisuudessa, jos julkinen sektori vetäytyy ja työllistymispaineet jäävät yksityisen sektorin varaan. Kaupunkimaiset kunnat onnistunevat jatkossakin houkuttelemaan korkeasti koulutettuja, sillä siellä on paremmin tarjolla koulutusta vastaavaa työtä, mutta taajaan asuttujen ja maaseutumaisien kuntien kehitys voi olla hyvin toisenlainen.

Muuttotyypit

Tarkastelimme ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden liikkuvuutta läänitasolla myös luomalla liikkuvuusura- ja muuttotyyppiluokitteluja. Liikkuvuusura-tarkastelussa selvitimme sitä, kuinka suuri osa tutkinnon suorittaneista on

ollut kaikkina tarkastelukohtina samassa läänissä. Nimitämme tätä läänipysyvyydeksi. Jos Etelä-Suomen läänin alueella alun perin asunut henkilö opiskeli samassa läänissä, löysi ensimmäisen työpaikkansa sieltä ja työskenteli myös viisi vuotta valmistumisen jälkeen samassa läänissä, luokitelimme hänet läänipysyjäksi.

Vaikka valtaosalla nuorista nykyinen työpaikka sijaitisi saman läänin alueella, kuin jossa hän ennen yliopisto-opintoja asui, on kiinnostavaa huomata, että suurimmalla osalla on muuttohistoriassaan kuitenkin muuttoja. Noin kuudella kymmenestä (58 %) lääni on jossain vaiheessa muuttanut joko opiskelun, ensimmäisen työpaikan tai nykyisen työpaikan vuoksi. Kuviossa 2 esitetään, kuinka suuri osa kustakin läänistä tulleista on viettänyt koko sen hetkisen uransa samassa läänissä.

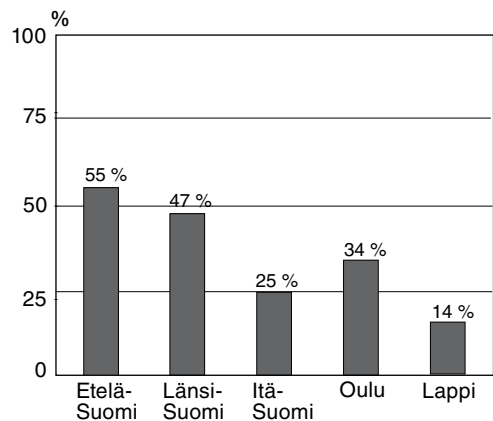
Läänikohtaiset erot ovat erittäin suuria ja erot tilastollisesti merkitseviä ($p = 0,000$). Kun Lapin läänistä ennen opiskelua asuneista vain joka seitsemäs (14 %) on pystynyt kouluttautumaan ja olemaan työuransa ensimmäisessä tutkinnon jälkeisessä työpaikassa ja nykyisessä työpaikassaan samassa läänissä, on Etelä-Suomen läänissä alun perin asuneiden osuus lähes nelinkertainen (55 %). Osaltaan ero kertoo koulutusalamahdollisuuksista eri lääneissä, mutta myös siitä, että korkeasti koulutettujen yleiset työmahdollisuudet ovat alueellisesti jakautuneet.

Aluetarkastelun kannalta vieläkin kiinnostavampaa on tarkastella, millaisia muuttotyyppisiä ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilla on. Kun edellisen kuvion lääniuskollisuus tarkoitti sitä, että kaikkina ajankohtina vastaaja oli saman läänin alueella, seuraavassa taulukossa selvitetään muuttotyyppisiä alkuperäisen alueen, yliopistoläänin ja vastaushetken työpaikan sijaintiläänin perusteella. Pienet erot läänikohtaisessa

pysyvyydessä edelliseen kuvioon verrattuna johdetaan siitä, että on jonkin verran vastaajia, jotka olivat opiskelleet omissa kotiläänissään olevassa yliopistossa, työllistyneet ensimmäisessä työpaikassaan toisen läänin alueelle, mutta olivat vastaushetkellä jälleen takaisin alkuperäisessä läänissään. Seuraavassa muuttoluokittelussa pidämme heitä pysyjinä. Kyselyn tietojen perusteella emme tiedä, kuinka paljon vastaajat ovat alueellisesti liikkuneet poikkileikkauksajankohtien välillä. Tarkastelussa on kaikkiaan 4816 vastannutta, sillä 191 vastaajalta puuttuu tieto kotiläänistä. Miesten ja naisten välillä ei eroja muuttotyyppisessä ollut havaittavissa.

Taulukko 6 kuvaa muuttotyyppijeroja läänikohtaisesti. Etelä-Suomen läänissä alun perin asuneet osaavat käydä hakemassa tutkintonsa muualta ja palata (26 %) sitten alkuperäistä aluettaan hyödyntämään. Länsi-Suomen läänissä puolestaan opiskellaan oman läänin yliopistossa, mutta sen jälkeen lähdetään (24 %) suhteellisesti muita useammin muualle töihin.

Kuvio 2. Läänipysyvyys lääneittäin



Taulukko 6. Muuttotyypit kotilääniin suhteutettuna, prosentteina

Kotilääni	Pysyjät	Palajaajat	Lähtijät	Opiskelu- muuttajat	Toistuvais- muuttajat	Yhteensä
Etelä-Suomi, n = 1664	57	26	5	9	3	100
Länsi-Suomi, n = 1734	52	10	24	10	5	100
Itä-Suomi, n = 695	28	16	16	23	18	100
Oulu, n = 491	38	13	15	16	18	100
Lappi, n = 223	16	13	11	35	25	100
Kaikki, n = 4816	47	17	15	13	9	100

Taulukon 6 perusteella hieman alle puolet (47 %) valmistuneista on pysyjiä. Perinteisessä alue-tarkastelussa voidaan ajatella, että he ovat hankkineet lisää inhimillistä pääomaansa omalta alueeltaan ja voivat sitä siellä myös hyödyntää. Paluumuuttajien (17 %) voidaan ajatella investoineen koulutuksensa hankkimiseen opiskelumuuttopäätöstä tehdessään, mutta investointinsa tulokset he voivat käyttää entisen alueensa hyödyksi. Lähtö-, opiskelu- ja toistuvaisuusmuuttojen osalta koulutuksen myötä hankittu inhimillisen pääoman lisääminen ei sen sijaan kohdistu entisen alueen hyväksi, jolloin heidän voidaan katsoa olevan aivokatoa aluetarkastelun suhteen. Vain noin joka kahdeksas (13 %) muualle opiskelemaan mennyt on työllistynyt vielä viiden vuoden päästä opiskelulääninsä alueelle. Myös toistuvaisuusmuuttajien (9 %) määrää voidaan pitää yllättävän pienenä (vrt. Allen 2003).

Kun aluetarkastelussa katsotaan omassa läänissä pysymistä tai opiskelun jälkeen palanneita, huomataan Itä-Suomen (44 %) ja Lapin (29 %) läänien poikkeavan selvästi muista lääneistä. Selvästi alle puolet näistä lääneistä alun perin asuneista oli viisi vuotta valmistumisensa jälkeen hyödyntämässä oman alueensa menestystä, eikä Oulun läänikään yllä kuin niukasti yli puoleen (51 %). Inhimillisen pääoman lisääntyminen on siten alueellisesti selvästi pienempää kuin Länsi-Suomen (62 %) ja Etelä-Suomen lääneissä (83 %). Vastavasti toistuvaisuusmuuttajien määrä on Itä-Suomen, Lapin ja Oulun läänin alueelta opiskelemaan läheneille selkeästi suurempi kuin kaikilla (9 %). Näiden alueiden kehityksen kannalta tilanne voi muodostua ongelmalliseksi.

Lopuksi

Tutkiessamme ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden alueellista liikkuvuutta huomasimme alkuperäisen alueen vetovoiman. Joka neljäs oli työllistynyt entisen kotikuntansa alueelle. Toisaalta tässäkin tutkimuksessa havaittiin se, että korkeasti koulutettujen työpaikat keskittyvät Etelä-Suomeen. Läänien väliset erot valmistuneiden työllistymisessä entisen asuinläänin alueelle ovat erittäin suuret.

Opiskelu on investoimista tulevaisuuteen ja valmistuneet etsivät työmahdollisuuksia, joissa voisivat käyttää hyväkseen osaamistaan. Kun työllistyminen on tapahtunut eri lääniin, missä on aiem-

min asuttu tai missä on opiskeltu, voidaan myös sanoa, että työllistymismahdollisuudet vaikuttavat muuttoihin. Kyselyn perusteella emme kuitenkaan tiedä, mitkä tekijät ovat johtaneet muuttamiseen, onko kyse ollut vetävistä vai työntävistä tekijöistä. Toisin sanoen emme tiedä, onko esimerkiksi Etelä-Suomen lääniin työllistymisessä kyse siitä, että vaikkapa Länsi- tai Itä-Suomen läänissä ei ole ollut oman koulutusalan töitä tarjolla, vai siitä, että Etelä-Suomen läänissä olleen työsuhteen edut ovat olleet selvästi paremmat.

Työllistyminen entiselle alueelle ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen lisää alueen inhimillistä pääomaa. Alueet eivät kuitenkaan ole tässä(kään) suhteessa samanarvoisia. Sen lisäksi, että Etelä-Suomen läänin alueella työskentelee suurin osa (83 %) siellä alun perin asuneista, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden muuttovirta muiltakin alueilta kohdistuu voittopuolisesti sinne. Toisaalta se, että Etelä-Suomen läänistä alun perin asuneista vain joka kuudes oli muun läänin alueella töissä, pakottaa kysymään, miten hyvin mahdollinen koulutuksen keskittäminen Etelä-Suomen läänin alueelle sitten palvelisi koko yhteiskunnan tarpeita ja sitä, että myös muiden läänien alueilla sijaitseviin työpaikkoihin saataisiin korkeasti koulutettuja osaavia työntekijöitä.

Työllistymismahdollisuudet näyttävät sijaitsevan suurella määrällä kaupungeissa, mikä entisestään korostaa alueiden jakautumista menestyjiin ja häviäjiin. Tässä katsannossa maaseutumaiset ja taajaan asutut kunnat ovat vaikeuksissa koko maassa. Ne eivät kykene hyötymään koulutuksen myötä lisääntyneestä entisten asukkaidensa inhimillisestä pääomasta, sillä työllistymismahdollisuudet puuttuvat. Toisaalta varsinkin kasvukeskusten ympärillä sijaitsevat taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat saattavat hyötyä korkeasti koulutetuista siten, että he kenties asuvat näillä seuduilla, jolloin ainakin verotulot hyödyttävät näitä ympäryskuntia. Tässä tarkastelussahan karotoitimme vain työpaikan sijaintipaikkoja.

Oma tutkimuksemme on pyrkinyt monipuolistamaan kuvaa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden muuttamisesta. Voidaan kysyä, oliko tekemämme rajaus vain kyselyhetkellä työssä olijoihin järkevä, jos haluamme kartoittaa muuttamista. Joka kahdeksas vastaajahan ei vastaushetkellä ollut töissä. Tässä halusimme kuitenkin osallistua keskusteluun alueiden mahdollisuuksista hyödyntää valmistuneiden osaamista, ja tässä katsannossa keskittyminen vain työssä oli-

joihin on perusteltua. Nykyisen asuinpaikan tietojen puuttuminen kahden yliopiston osalta esti tarkastelemasta asuin- ja työpaikan välistä liikkuvuutta ja sen mahdollisia erityispiirteitä. Pendelöinti kunnasta, työssäkäyntialueesta ja jopa läänistä toiseen on kuitenkin todellisuutta, ja esimerkiksi yli 1700 vastaajaa kävi töissä eri kunnassa, kuin missä hän asui.

Tutkimuksemme on jatkoa valmistuneiden

muuttamiseen ja työllistymiseen liittyvään keskusteluun. Tätä kirjoitettaessa Aarresaari-verkoston uraseurantakysely on kerätty vuonna 2003 valmistuneilta ja mukana on jo 18 tiede- tai korkeakoulua. Jatkossa entistä kattavampi aineisto mahdollistaa myös koulutusalaakohtaisten muutosuuntien ja työpaikkojen alueelliseen jakaantumisen selvittämisen, kuten myös asuinpaikkatietojen tarkastelun.

KIRJALLISUUS

ALLEN, JEREMIAH: The Time pattern of internal migration: Human capital meets job matching. *The Review of Regional Studies* 33 (2003): 3, 284–295

ARO, TIMO: Julkinen valta ja maassamuuttoa edistävät ja rajoittavat tekijät Suomessa 1880-luvulta 2000-luvulle. Koulutus sosiologian tutkimuskeskuksen raportti 69. Turun yliopisto. Turku: Digipaino, 2007

GARASKY, STEVEN: Where are they going? A comparison of urban and rural youths' locational choices after leaving the parental home. *Social Science Research* 31 (2002): 3, 409–431

KODRZYCKI, YLANDA K.: New England's educational advantage: past successes and future prospects. *New England Economic Review* (2000): January/February, 25–41

KODRZYCKI, YLANDA K.: Migration of recent college graduates: evidence from the national longitudinal survey of youth. *New England Economic Review* (2001): January/February, 13–34

KOTIRANTA, MIKKO: Satakunnan muuttoliike 2000-luvun alussa – kuntatalouden näkökulma. Satakunnan TE-keskuksen julkaisusarja 1/2005. Eura: Euraprint Oy, 2005

KURIKKA, HELI: Suomen yliopistoista valmistuneiden alueellinen sijoittuminen 1990-luvulta 2000-luvulle. Hallintopalvelujen lausunnot, muistiot, selvitykset ja tilastot nro 58. Oulun yliopisto. Oulu: Oulun yliopistopaino, 2008

MOSCATI, ROBERTO & ROSTAN, MICHELE: Regional wealth, employment and mobility. Teoksessa: Teichler, Ulrich (toim.): *Careers of university graduates: views and experiences in comparative perspectives*. Dordrecht: Springer, 2007

MYRSKYLÄ, PEKKA: Muuttoliike ja työmarkkinat. Työpoliittinen tutkimus 321. Helsinki: Työministeriö, 2006

OM: Opettajankoulutus 2020. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:44. Helsinki: Yliopistopaino, 2007

PAASIVIRTA, ANSSI: Muuttoliike ja työllisyys. Kuusi teesiä muuttoliikkeen ja työllisyyden kehityksestä sekä viisi teesiä aluepolitiikasta. Teoksessa: Heikkilä, Elli (toim.): *Muuttoliikkeet vuosituhannen vaihtuessa – halutaanko niitä ohjata? Siirtolaisuustutkimuksia A 24*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2001

PELTONEN, ERIKKA: Korkeakoulusta valmistuneiden alueellinen sijoittuminen. Pellervon taloudellisen tutkimusseuran työpaperite n:o 72. Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, 2004

PUHAKKA, ANTERO & RAUTOPURO, JUHANI & TUOMINEN, VISA: Vastavalmistuneet – Joensuun yliopistosta vuosina 2003–2005 valmistuneiden kandidaattien ja maistereiden työllistyminen. Joensuun yliopiston hallintoviraston raportteja ja selvityksiä 44. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 2007

RAUTOPURO, JUHANI & TUOMINEN, VISA & PUHAKKA, ANTERO: Kiskot vievät Etelään. Vuonna 2001 kasvatustieteen maistereiksi valmistuneiden alueellinen sijoittuminen syksyllä 2006. *Kasvatus* 39 (2008): 1, 81–84

REISINGER, MARK E.: Sectoral shifts and occupational migration in the United States. *The Professional Geographer* 55 (2003): 3, 383–395

RITSILÄ, JARI & HAAPANEN, MIKA: Where do the highly educated migrate? Micro-level evidence from Finland. Teoksessa: Haapanen, Mika: *Studies on the determinants of migration and the spatial concentration of labour. Jyväskylä studies in business and economics 27*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2003

SAINIO, JUHA: Kitkaa ja kasautuvia vaikeuksia. Akaateemisten työuran alkua hankaloittavia tekijöitä. AKAVA/Aarresaari-verkosto. Helsinki: Kirjapaino Hermes, 2008

STOCKDALE, AILEEN: Migration: Pre-requisite for rural economic regeneration? *Journal of Rural Studies* 22 (2006): 3, 354–366

SUUTARI, MINNA: Korkeakoulutettujen työelämäurien alkuvuodet. LAASER-projektin loppuraportti. AKAVA ry. Helsinki: Painomerkki Oy, 2003

TUOMINEN, VISA & RAUTOPURO, JUHANI & PUHAKKA, ANTERO: Perustutkinnon jälkeen – Itä-Suomen yliopistosta työmarkkinoille. Joensuun ja Kuopion yliopistoista vuosina 2001 ja 2002 valmistuneet viisi vuotta myöhemmin. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 2008

TILASTOKESKUS: Alueluokitukset. http://www.stat.fi/tk/tt/luokitukset/index_alue.html. (Luettu 15.9.2007)

VARTIAINEN, PERTTU: Muuttoliikkeen uusi kuva. Muuttoliikkeen sosio-ekonomiset piirteet seutukunnittain 1993-1995 ja kehityksen suunta 1996. Aluekehitysosaston julkaisu 4/1997. Helsinki: Sisäasiainministeriö, 1997

VIHRIÄLÄ, VESA: Massamuutto ja siihen vaikuttaminen. Teoksessa: Heikkilä, Elli (toim.): Muuttoliikkeet vuosituhatien vaihtuessa – halutaanko niitä ohjata? Siirtolaisuustutkimuksia A 24. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 2001

ENGLISH SUMMARY

Puhakka, Antero & Rautopuro, Jubani & Tuominen, Visa: Regional mobility among higher university degree holders in 2001 (Maisterit liikkeellä. Vuonna 2001 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden alueellinen liikkuvuus)

Net migration studies have shown that people with the highest level of education tend to move more frequently than others and that they seem to move to economically more prosperous areas. The focus in this study was on regional mobility among people who had completed a higher university degree in 2001 five years after graduation. The analysis started out from the respondents' place of residence before the commencement of studies: this was compared with their place of study, place of first job and place of employment five years after graduation. This allowed for a regional analysis extending beyond the traditional scope of university towns. The analysis was grounded in the assumptions that education adds to human capital and that regions would benefit if as many people as possi-

YANKOW, JEFFREY J.: Migration, job change, and wage growth: a new perspective on the pecuniary return to geographic mobility. *Journal of Regional Science* 43 (2003): 3, 483–516.

ble returned to their home region to apply their newly learned skills and knowledge.

In this study it was found that most graduates were faithful to their home region. Five years after graduation, one in four had found a job in the same local municipality where they had lived before moving out to study, and two thirds lived in the same province. However there were marked differences between different provinces. The research also revealed a clear tendency of urbanization: most jobs for people with a higher university degree are located in urban municipalities. This raises questions about the future of rural and densely populated municipalities. Employment opportunities are the most important explanatory factors for the regional mobility of people with a higher university degree.

KEY WORDS:

people with the highest level of education, employment, regional mobility